

ZMENKY A ICH TENDENCIE VÝVOJA NA FINANČNÝCH TRHOCH V NOVEJ EKONOMIKE

Nikoleta PUCHÁ

Němcovej 32

Technická Univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, Katedra bankovníctva a investovania, Košice

nikoleta.pucha@tuke.sk

ABSTRACT¹

Globalisation of foreign markets intensively stimulates the implementation of information technology and telecommunication networks into different sectors of economy. Any further progresses in the field of information technologies will indisputably result in facilitation and acceleration and transformation of classical trade and payment procedures into their electronic equivalent. Internationally designed and accepted trade and payment standards will result in growth of world output.

United Nations Economic Commission for Europe Working Party 4 – UN/ECE/WP4 was appointed with diagnosis of conditions for worldwide electronic trade exchange, analysis of the directive for registration and certification of digital signatures, and creation of databases of electronic legislative documents – Archive of E-conditions. Electronic Data Interchange with its standard EDIFACT could serve as unified standard for transfer of electronic documents and information. Electronic payment and settlement is one of the basic functions of EDI systems. Bills of exchange are payment instruments of modern market economy, an effective usage of which can help Slovak entrepreneurs keep and join new trade contacts in global economy.

Aim of this article is to present new possibilities and innovations of bill of exchanges in compliance with their present trend. Bills of exchange are under Slovak conditions mostly used in cross border trade contacts. Any further increase of their usage can be expected together with the implementation of their electronic equivalent. These are not the technical difficulties, however, missing legislative conditions.

Electronic payment instruments represent a great benefit to the business. Improved legislation will broaden the types of transactions that could be conducted electronically. Legislation will enable business to compete nationally and internationally with the exploitation of electronic payment and monetary instruments. New economy calls for implementation of electronic trade and payment methods, which can become the fastest instruments in the global business world.

Kľúčové slová: new business environment, bill of exchange, electronic bill of exchange, electronic forfeiting

1 Úvod

Zmenky sú na Slovensku upravené zákonom č.191/1950 Zb. zmenkovým a šekovým, ktorý vychádza zo Ženevských konvencií z roku 1930 o tzv. jednotnom zmenkovom a šekovom práve (Convention portant uniforma sur les Letters de Change et Billets a Ordre et Protocole). Šekový a zmenkový zákon je potrebné doplniť Obchodným zákonníkom č.513/1991 Zb., Občianskym zákonníkom č. 47/1992 Zb. a Občianskym súdnym poriadkom č. 38/1995 Zb. Okrem Ženevskej konvencie existuje angloamerická oblasť zmenkového práva, ku ktorej patrí jednak Spojené kráľovstvo a podľa jeho vzoru (Bills of Exchange Act, 1882) i Austrália, Nový Zéland, India, Pakistan, Juhoafrická republika, Kanada a krajiny ktoré predtým patrili do britského impéria. V Spojených štátoch amerických je zmenkové právo upravené v Uniform Commercial Code[1].

2 Matéria zmenky

Zmenku možno definovať, ako cenný papier, ktorý predstavuje bezpodmienečný písomný záväzok vystavený v presne stanovenej forme a so zvláštnymi právnymi dôsledkami, ku ktorým sa vystavovateľ zaväzuje, alebo dáva príkaz tretej osobe zaplatiť určitú čiastku peňazí na určitom mieste, v určitom čase, určitej osobe[2].

2.1 Možnosť použitia zmenky

Z hľadiska dôvodu vzniku sa zmenky rozdeľujú na obchodné, ktoré zhmotňujú dlh z dodávateľsko-odberateľského vzťahu a finančné ktoré sa používajú pri vyrovnaní finančných záväzkov. Z hľadiska kto vyrovná záväzok plynúci zo zmenky sa zmenky delia na vlastné a cudzie. Pri vlastnej zmenke dlh ktorý predstavujú uhradiť vystaviteľ zmenky, dlžník. Cudzia zmenka obsahuje príkaz dlžníka tretej osobe, aby zaplatil. Zmenkovo-

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č.1/3815/06

šekovým zákonom sú stanovené všetky podstatné náležitosti vlastnej, alebo cudzej zmenky. Bez týchto náležitostí je zmenka neplatná. Zmenka sa môže prevádzať aj na inú osobu rubopisom – indosamentom, alebo cesiou podľa § 524 Občianskeho zákonníka č. 87/1990 Z.z v platnom znení. V prípade ak nebola zmenka pri predložení preplatená je potrebné urobiť protest. Protest sa musí urobiť do dvoch pracovných dní nasledujúcich po splatnosti zmenky u stanoveného orgánu (súd, notár, obecný úrad). Zmenka sa všeobecne používa, ako platobný prostriedok, prostriedok poskytnutia resp. získania úveru, prostriedok zabezpečenia úveru a pre zaistenie pohľadávky. K ďalším použitiam kde sa môžeme stretnúť so zmenkou sú napr. dokumentárne platby, banková záruka a forfaiting. K hlavným výhodám použitia zmenky patrí rýchla obchodovateľnosť zmenky.

3 Klasická verzus elektronická zmenka

Zmenky sú jedným z najstarších a najvýznamnejších cenných papierov. Zmenky sú abstraktnými cennými papiermi t.j. nie je v nich udaný dôvod vzniku zmenkového záväzku. Zmenky musia mať podobu listiny. Zmenka nemôže mať podobu zaknihovaného cenného papiera, ktorý sa nachádza v zákonom ustanovenej evidencii cenných papierov a nemá hmotnú, materiálnu podobu. Dôvodom je fakt, že záväzok, ktorý zo zmenky vyplýva, je „inkorporovaný“, zhmotnený v zmenke a pevne na ňu viazaný. Plnenie zo zmenky je podmienené existenciou zmenky, ako listiny – papiera, v pravom slova zmysle. Z toho podľa zákona o cenných papieroch vyplýva, že zmenka nie je verejne obchodovateľným cenným papierom. Pri prevode musí prejsť k skutočnému prevedeniu zmenky, čiže odovzdanie zmenky veriteľovi. Fyzický prevod je zabezpečený faktom, že zmenka stelesňuje záväzok a bez fyzického vlastníctva zmenky by právo vyplývajúce zo zmenky nebolo vlastne prevezené. Avšak v súčasnosti v období novej ekonomiky je nevyhnutné upraviť legislatívne podmienky pre možnosť vystavenia elektronickej zmenky. Jednou z možností, ako previesť papierovú zmenku na elektronickú je nadnárodný a nadodvetvový štandard UN/EDIFACT ktorý vznikol na pôde OSN. Príkaz BOPBNK – zo súboru UN/EDIFACT dokáže previesť papierovú zmenku do elektronickej podoby so všetkými podstatnými náležitosťami zmenky. Keďže príkazy zo spomínaného súboru sú vytvorené pre všetky možné obchodné situácie, zavedením elektronickej zmenky by sa odstránila bariéra časti obchodov so zmenkami.

Výhody elektronickej zmenky

- Zníženie chybovosti pri vystavovaní zmeniek
- Realizácia rýchleho elektronického automatizovaného zmenkového úveru

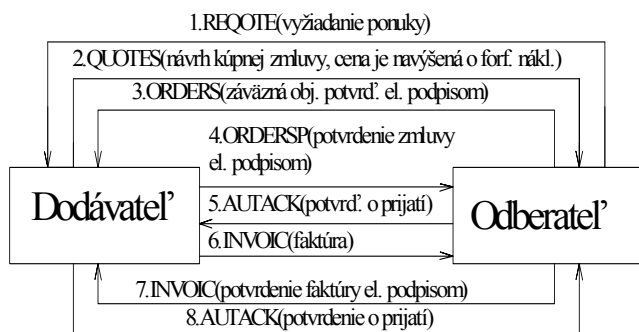
- Akcelerácia platenia zmenkou
- Zníženie nákladov
- Zabezpečenie autentifikácia zmenky (právoplatnosť elektronického podpisu, kontrola neporušiteľnosti zmenky, nepopierateľnosť obsahu správy)
- Precíznosť, automatizovateľnosť (výber údajov priamo z dátových súborov v počítači)
- Rýchlosť (prenos údajov elektronicky je rýchlejší, než keby sa doručovali poštou, alebo kuriérskou službou)
- Zefektívnenie a zjednodušenie prevodu devízových inkás a platieb z obchodnej činnosti[1].

4 Použitie elektronickej zmenky pri elektrickom forfaitingu

Elektronického forfaitingu je namodelovaný v systéme elektronickej výmene údajov EDI (Electronic Data Interchange)

4.1 Dodávateľsko-odberateľský vzťah

Dodávateľsko – odberateľský vzťah začína vyžiadanim ponuky štandardizovaným príkazom REQOTE zo strany odberateľa. Príkazom QUOTES dáva dodávateľ návrh kúpnej zmluvy pre odberateľa, kde cenu už zvýšil o forfaitingové náklady ktoré mu forfaitingová spoločnosť stanovila. Príkazmi ORDERS a ORDERSP je splnený právny akt pre kúpnu zmluvu. Dodávateľ následne vystaví faktúru, podpíše ju elektronickým podpisom a odošle ju odberateľovi príkazom INVOICE. Odberateľ elektronickým podpisom potvrdí faktúru. Výhody z elektronickeho modelu medzi dodávateľom a odberateľom môžeme pozorovať v zrýchlení celého procesu, zvýšení bezpečnosti so zavedením elektronickeho podpisu a v znížení chybovosti pri vystavovaní zmlúv a faktúr. Následne dodávateľ objednáva prepravu tovaru príkazom IFTMBF. Potvrdenie záväznej objednávky od dopravcu je uskutočnené príkazom IFTMBC.

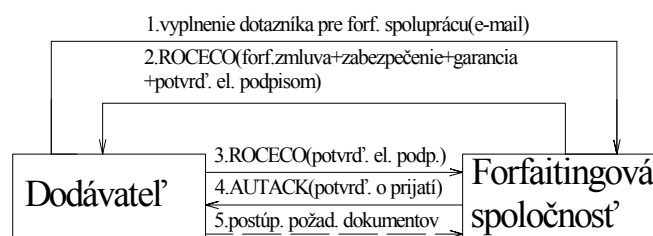

Obr 1 Dodávateľsko-odberateľský vzťah

Zdroj: vlastný návrh pomocou štandardizovaných príkazov zo súboru UN/EDIFACT

4.2 Dodávateľsko-forfaitingový vzťah

Dodávateľsko-forfaitingový vzťah sa začína vyplnením dotazníka, kde dodávateľ vyplní základné údaje o sebe a svojom obchodnom partnerovi. Dotazník sa všeobecne vyplňa priamo na webovej stránke forfaitingovej spoločnosti v kontraktnej fáze. Následne forfaitingová spoločnosť vystaví forfaitingovú zmluvu s elektronickým podpisom, ktorú dodávateľ podpíše elektronickým podpisom. Dôvodom vyznačenia prerušovanou čiarou pri kroku postúpení požadovaných dokumentov je fakt, že väčšina forfaitingových operácií je založená na základe zmeniek, ktoré v súčasnosti nie je možné uskutočňovať elektronicky. Po vhodnom upravení legislatívneho prostredia by tento krok bol nahradený štandardizovaným príkazom BOPBNK. Aval zmenky na základe mandátnej zmluvy by prebehol príkazmi CONEST. Elektronická forma dodávateľsko-forfaitingového vzťahu nám ponúka možnosť úplného odstránenia papierových médií v obchodnom styku a možnosť operatívneho riešenia obchodných problémov.

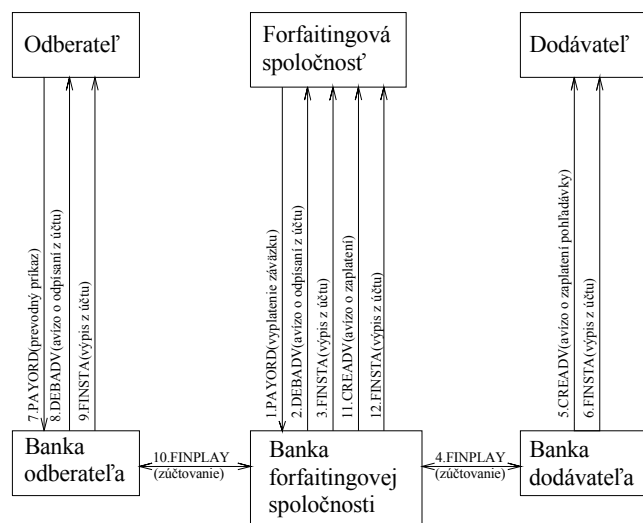

Obr 2 Dodávateľsko-forfaitingový vzťah

Zdroj: vlastný návrh pomocou štandardizovaných príkazov zo súboru UN/EDIFACT

4.3 Zúčtovanie forfaitingovej transakcie

Prvotné zúčtovanie prebehne po odpredaní pohľadávky, keď forfaitingová spoločnosť vyplatí dodávateľovi sumu pohľadávky zníženú o náklady forfaitingu, na základe forfaitingovej zmluvy. V čase splatnosti, odberateľ uhradza svoj záväzok na účet forfaitingovej spoločnosti. Banky zúčtujú zadané prevodné príkazy. Všetky časti v zúčtovacom procese sú riešené štandardizovanými príkazmi zo súboru UN/EDIFACT.

Obr 3 Vypлатenie pohľadávky vo forfaitingovej transakcii

Zdroj: vlastný návrh pomocou štandardizovaných príkazov zo súboru UN/EDIFACT

Použitá literatúra:

- [1] Vokorokosová, Renáta: Právna úprava šekov, zmeniek a ich exploatácia na báze EDI v obchodnom a platobnom styku. In: Ekonomický časopis, roč.50, 2004, č.6, s.1039-1056.
- [2] Korčmároš, Ján: Obchodné operácie v zahraničnom obchode.1.vyd.2003.ISBN: 80-225-1672-4
- [3] HVB banka, dostupné na http://www.hvb-bank.sk/index.php?www=Forfaiting&navigation_id=153, stiahnuté 07.09.2006
- [4] Trenčianska, E : Zahraničný obchod. 1.vyd.2000. ISBN: 80-7127-050-4
- [5] Sipko, J: Medzinárodný platobný styk.1. vyd.2000.ISBN: 80-8044-072-7
- [6] Kušnierik, S: EDI A EDIFACT v hospodárskom živote.1.vyd.1998. ISBN: 80-85323-00-1

5 Legislatívne zmeny

Legalizovanie právneho prostredia pre elektronickú zmenku je nevyhnutný predpoklad na zavedenie elektronickej zmenky do hospodárskeho života. Zavedením zákona o elektronickej podpise č. 215/2002 Z.z sa odstránila bariéra pre elektronickú komunikáciu, kde zrovnoprávnenie vlastnoručného a elektronickeho podpisu umožnilo papierové dokumenty dávať do elektronickej podoby, keďže podpis je nevyhnutnou súčasťou vo všetkých obchodných transakciách.

6 Záver

Zmenka je jedným z dôležitých platobných a úverových dokumentov v bežnej bankovej aj podnikateľskej praxi. Ide o abstraktný dokument ktorý je spätý so záväzkom ktorý zabezpečuje. Účelom jej vystavenia je zabezpečiť určitý záväzok, ktorý má byť zaplatený zo zmluvy aj v prípade nezaplatenia zabezpečeného záväzku riadne a včas majiteľ zmenky môže predložiť zmenku na platenie a ak táto nebude riadne zaplatená môže súdnou cestou uplatniť postih zo zmenky. Postih zo zmenky predstavuje zmenkovú sumu určenú na zmenke, 6% úroky odo dňa zročnosti zmenky, trovy protestu, podaných správ a ostatné trovy a odmenu vo výške 1/3% zo zmenkovej sumy. V súčasnosti má zmenka papierovú podobu, avšak kreovanie novej spoločnosti aj novej ekonomiky je postavené na moderných informačných technológiách kde je predpoklad, že papierové finančné inštrumenty budú nahradené elektronickými, zmenku nevynímajúc.